

MAAK OOK JOUW SCHOOL FAIRTRADE

**FAIRTRADE
GEMEENTE**

Handleiding Fairtrade Scholen

April 2013

Inleiding

Als school kan je zorgen voor meer eerlijke handel. Dat kun je doen door als school deel te nemen in de Fairtrade Gemeente campagne in jouw gemeente. Door fairtrade producten te gebruiken. Scholen die zich aansluiten bij de lokale Fairtrade Gemeente campagne krijgen promotiemateriaal van de campagne en mogen een raamsticker op hun deur plakken om aan te tonen dat zij fairtrade een warm hart toedragen.

Sommige scholen willen zich echter nog meer inspannen om het aanbod en de verkoop van fairtrade producten te vergroten. Zij zetten zich structureel, het hele jaar door, in voor duurzame economische ontwikkeling van mensen in ontwikkelingslanden. Deze scholen willen zelf ook een titel in de wacht kunnen slepen. Daarom ontwikkelden wij de campagne Fairtrade School. Je behaalt de titel Fairtrade School als jouw school voldoet aan drie criteria, waarmee je laat zien dat jouw school fairtrade producten gebruikt, hierover communiceert en acties organiseert om fairtrade onder de aandacht te brengen. Deze drie criteria staan in de volgende hoofdstukken uitgebreid beschreven.

De drie campagnecriteria

1. **Gebruik van fairtrade producten.** Op jullie school kan je verschillende fairtrade producten krijgen. Van koffie en thee, tot aan fairtrade broodbeleg.

2. **Communicatie over fairtrade.** Leerlingen, leraren, het bestuur en ook ouders worden op de hoogte gebracht van de campagne. Zij horen wat fairtrade is en waarom dat voor jullie school belangrijk is!

3. **Actie voor fairtrade.** Met leuke spraakmakende activiteiten brengt de school fairtrade onder de aandacht. Zo zorg je voor nog meer fairtrade ambassadeurs.

Welke scholen kunnen meedoen?

Alle scholen in het primair en voortgezet onderwijs (VMBO, HAVO, VWO) kunnen met deze criteria aan de slag en komen in aanmerking voor de titel Fairtrade School.

Primair onderwijs

Als basisschool doe je mee met alle locaties van de school. De basisschool dient één titelaanvraag in voor alle locaties van de school. Werken in een stad of gemeente meerdere basisscholen onder één en hetzelfde schoolbestuur dan beschouwt de campagne deze basisscholen als afzonderlijke scholen. Iedere basisschool binnen dit samenwerkingsverband kan dan zelf de titel Fairtrade School verdienen.

Voortgezet onderwijs

Instellingen voor Voortgezet onderwijs zijn vaak 'scholengemeenschappen'. Bijvoorbeeld "Scholengemeenschap Canisius" die zowel VMBO, mavo als havo omvat, en gevestigd is in meerdere locaties in dezelfde stad of gemeente. Zo'n scholengemeenschap geldt in de campagne als één onderwijsinstelling. Om voor de titel in aanmerking te komen, dienen alle locaties aan de criteria te voldoen.

Voor ROC's, hogescholen en universiteiten ontwikkelden we een aparte campagne. Kijk op www.fairtradegemeenten.nl voor meer informatie.

Nog steeds enthousiast? Lees dan snel verder.

Fairtrade?

De Fairtrade Gemeente campagne geeft iedereen in Nederland de mogelijkheid om zich in te zetten voor fairtrade. Door zelf fairtrade producten te kopen, in winkels of horeca te vragen naar fairtrade producten, en om anderen te inspireren ook eerlijk in te kopen. De campagne brengt al die mensen bij elkaar die fairtrade een warm hart toedragen. Samen vergroten zij de vraag naar en het aanbod van fairtrade in hun eigen gemeente. Of bijvoorbeeld op school. Samen brengen we zo fairtrade dichtbij!

Waarom fairtrade?

Iedere dag kan je tijdens het winkelen kiezen voor fairtrade producten. Van deze producten weet je zeker dat ze onder eerlijke en duurzame voorwaarden zijn verhandeld. Met jouw fairtrade boodschappen zorg je voor betere sociale en milieumomstandigheden voor boeren en producenten in ontwikkelingslanden. Ook als school kan je fairtrade producten inkopen. Het is dus heel gemakkelijk om te werken aan duurzame armoedebestrijding.

Wat is fairtrade?

Fairtrade zorgt ervoor dat producten onder eerlijke handelsvoorwaarden worden verhandeld met respect voor mens en milieu. Bij fairtrade worden bijvoorbeeld het recht op vakbonden en het verbod op gedwongen- of kinderarbeid nageleefd. De boeren en producenten ontvangen een eerlijke beloning voor hun werk. Ook zorgt fairtrade voor langdurige handelsrelaties, zodat de boeren en producenten kunnen investeren in zichzelf, hun familie, en in de gemeenschap waarin zij leven. Daarbij schenken ze bij de keuze voor grondstoffen of productiewijze ook extra aandacht aan het milieu.

Waar is deze definitie van fairtrade op gebaseerd?

De initiatiefnemers van Fairtrade Gemeente en Fairtrade School gebruiken in de campagne de internationale definitie van fairtrade. Deze definitie is in 1998 opgesteld door FINE, een organisatie waarin alle betrokkenen in de fairtrade ketens over de hele wereld in zijn betrokken. Van de producent en de importeur, tot de retailers, het bedrijfsleven en het onafhankelijke keurmerk. Samen hebben al deze partijen afgesproken wat zij verstaan onder fairtrade. Als je wilt weten wat de internationale fairtrade criteria zijn, bekijk dan op de website www.fairtradegemeenten.nl/wat-is-fairtrade.html het uitgebreide document over dit onderwerp.

Welke producten kunnen fairtrade zijn?

In Nederland zijn verschillende producten fairtrade. Je kunt denken aan koffie, thee, wijn, broodbeleg, chocolade, noten, ijs, rijst, vruchtensappen, olie, noedels etc. Naast eten en drinken zijn er nog veel meer producten. Zoals eerlijk katoen, speelgoed, vazen, beelden en tassen. Genoeg te kiezen dus! In de bijlage staat opgenomen hoe je fairtrade producten herkent.

Is fairtrade het hoogst haalbare?

Het kan altijd beter. Sommige producten kunnen zowel fairtrade zijn als op een andere manier bijdragen aan een betere wereld. Daarom stimuleren we in deze campagne ook initiatieven die wij als fairtrade⁺ beschrijven. Dit zijn bijvoorbeeld producten die niet alleen het internationale fairtrade keurmerk dragen, maar tegelijk ook EKO (biologisch) gecertificeerd zijn. Of, kledingstukken gemaakt van fairtrade gecertificeerd katoen en die daarnaast bijvoorbeeld door Fair Wear Foundation erkend zijn als verantwoord geproduceerd. In de bijlage vind je hierover meer informatie.

En andere initiatieven?

Naast fairtrade bestaan er nog meer initiatieven die op hun manier een steentje bijdragen aan een betere wereld. Deze initiatieven zijn natuurlijk ook heel waardevol. Ze werken bijvoorbeeld aan milieuproblemen. Heel goed om deze initiatieven daarom ook onder de aandacht te brengen. De campagne voor Fairtrade Scholen focust zich op duurzame armoedebestrijding en daarmee op fairtrade. Deze andere initiatieven tellen daarom helaas niet mee in de criteria voor Fairtrade School.

Criterion 1:

Gebruik van fairtrade producten

Fairtrade is niet een concept met mooie woorden. Het gaat om het gedrag: door fairtrade producten in te kopen zet je je in voor duurzame armoedebestrijding. Een Fairtrade School gebruikt daarom natuurlijk ook fairtrade producten.

Criterion 1:

De school gebruikt het hele jaar door zoveel mogelijk fairtrade producten.

Onderwijsinstellingen hebben een voorbeeldfunctie. Een school kan leerlingen, leraren en soms ook ouders, laten zien wat verantwoord gedrag is. Als een school kiest om zich op te stellen als een verantwoord consument, kan dat een positieve invloed hebben op de keuzes van anderen. Scholen zijn soms ook groot-inkopers. Zeker scholengemeenschappen en andere grote schoolinstellingen kopen op grote schaal producten in, en hebben daarom veel invloed op de markt. Zij kunnen bij hun inkopen eisen stellen op het gebied van prijs, milieu, maar ook de sociale omstandigheden waaronder producten zijn gemaakt en verhandeld. Op die manier stimuleren zij duurzame en eerlijke wereldhandel.

Afspraken over duurzaam inkopen

De Nederlandse overheid heeft als ambitie om in 2010 bij 100 procent van haar inkopen duurzaamheid mee te nemen. Dat betekent dat alle overheidsorganisaties, en dus ook onderwijsinstellingen, bewuster moeten inkopen. Duurzame inkoop gaat niet, zoals sommige mensen denken, alleen over het ontzien van het milieu. Het gaat ook over de mensenrechten, zoals het tegengaan van kinderarbeid en het zorgen voor goede arbeidsomstandigheden. Fairtrade past dus goed in het streven om duurzaam in te kopen.

Regels voor duurzaam inkopen

De overheid heeft speciale regels opgesteld waar organisaties op moeten letten bij duurzaam inkopen. Deze regels gelden alleen voor organisaties die boven een bepaald drempelbedrag inkopen. Koopt jouw school op grote schaal in, bekijk dan bijlage 1 om te weten of en hoe je binnen deze regels moet vragen om fairtrade producten. Koopt jouw school voor minder geld producten in, dan kunnen jullie natuurlijk nog steeds letten op de herkomst van de producten. Alleen maar goed natuurlijk. Door fairtrade producten in te kopen, laat jouw school zien dat ze alsnog duurzaam inkoopt.

Producten voor op school

De keuze aan fairtrade producten is groot. Verschillende producten die jouw school gebruikt, kan je als fairtrade product kopen. Denk maar eens aan koffie, thee, suiker en koekjes in de lerarenkamer of in de drank- en snoepautomaten. Vruchtensappen en zoet broodbeleg (zoals hagelslag, pindakaas en honing) tijdens de lunchpauze. Of bier, wijn en nootjes op schoolfeesten. Krijgen jullie leraren een kerstpakket? Deze kun je ook vullen met fairtrade producten. Genoeg keus om iedere dag op jullie school fairtrade producten te gebruiken.

Tips bij dit criterium:

- Laat jullie schoolbestuur en inkopers op een leuke manier kennis maken met fairtrade producten: organiseer hiervoor een fairtrade proeverij of geef een presentatie over fairtrade en jullie campagne.
- Organiseer een Fairtrade Ontbijt of Fairtrade Lunch op jullie school. Zo kan de school oefenen met het inkopen van fairtrade producten. Je zal zien dat het heel makkelijk kan. Alle leerlingen en leraren proeven meteen hoe lekker fairtrade producten zijn.
- Schrijf met andere leerlingen een formeel aankoopbeleid voor jullie school. Daarin schrijf je waarom jullie school fairtrade producten moet inkopen, om welke producten dit gaat, en hoe en waar je de inkopen gaat doen. Dit plan leg je voor aan het schoolbestuur. Hoe kan deze dat dan nog weigeren?
- Een leuke variatie op een geschreven inkoopbeleid is een filmpje. Andere scholen gingen jullie al voor. Leerlingen maakten een filmpje waarin zij in beeld brachten wat de school al deed aan fairtrade, en waarom zij vonden dat de school een Fairtrade School moest worden. Vraag de werkgroep in jouw gemeente of zij een voorbeeldfilmpje kunnen doorsturen.
- In bijlage 2 vind je alle fairtrade keurmerken, merken en verkoopkanalen die de campagne Fairtrade Scholen ondersteunt. Handig om uit te zoeken welke producten nu eigenlijk fairtrade zijn en waar je deze kunt kopen.
- Op haar website heeft Stichting Max Havelaar een fairtrade productoverzicht voor consumenten (zie: <http://www.maxhavelaar.nl/producten/zoeken>). Daarop zie je welke supermarkten welke fairtrade producten verkopen. Grote scholen kunnen ook eens een kijkje nemen in het productoverzicht voor grootverbruik (zie: <http://www.maxhavelaar.nl/grootverbruik>). Daarin zie je welke groothandels en grote koffieleveranciers fairtrade producten kunnen leveren.

Uitdaging

Als extra uitdaging kunnen scholen streven naar uitbreiding van het gebruik van fairtrade producten met bijvoorbeeld fairtrade dranken of hapjes, zoals fruitsappen, hagelslag, koekjes, snoep, honing, etc.

Indicator voor het behalen van criterium 1:

- De school gebruikt fairtrade koffie en thee (eventueel te vervangen door fairtrade koffie en cacao) in de lerarenkamers, kantines en in de drankautomaten in de school. Ook tijdens vergaderingen, ouderavonden, feesten en buitenschoolse activiteiten schenkt de school fairtrade dranken.

Criterion 2:

Communicatie over fairtrade

Om het leven van boeren en producenten in ontwikkelingslanden te verbeteren, willen we meer fairtrade producten verkopen. Dat doen we niet door alleen maar meer fairtrade producten aan te bieden. Consumenten moeten er ook naar vragen. Om dit te bereiken moeten mensen in Nederland weten dat fairtrade bestaat, wat het is en welke producten allemaal op een eerlijke manier verhandeld kunnen worden. Daarom moet je als Fairtrade School ook communiceren over fairtrade.

Criterion 2:

Communiqueer over fairtrade. Breng fairtrade onder de aandacht bij leerlingen, leraren en ouders bijvoorbeeld via de website, het schoolblad en tijdens de les.

Om dit criterium te behalen kan je gebruik maken van de verschillende bestaande communicatiekanalen van jouw school. Denk bijvoorbeeld aan de website, de schoolkrant, de nieuwsbrief voor ouders of leraren en het intranet. Daarnaast kan je als school natuurlijk ook media van anderen inzetten. Bijvoorbeeld door artikelen over fairtrade te plaatsen in de lokale of regionale krant. Misschien lukt het je zelfs wel om een item te regelen op de lokale radio of televisiezender.

Er zijn ook campagnematerialen die je kunt inzetten om leerlingen, personeel en het bestuur te laten weten wat fairtrade is, waarom dat belangrijk is en dat je bezig met een campagne. De campagne Fairtrade School ontwikkelde promotiemateriaal zoals brochures en posters. Promotiemateriaal is te bestellen via je lokale Fairtrade Gemeente werkgroep of, als er geen werkgroep actief is, direct via de pagina voor werkgroepen op de website. Kijk voor meer informatie op de pagina voor werkgroepen op www.fairtradegemeenten.nl om de promotiematerialen voor scholen te bekijken en te ontdekken.

Tips bij dit criterium:

- Heb je een leuke actie georganiseerd in het kader van fairtrade? Vergeet er dan niet een leuk stukje over te schrijven op de website, of in de schoolkrant. Je kunt zelfs het stukje insturen naar de lokale krant, radio of televisie. Wil je dat een journalist aanwezig is bij jullie actie? Nodig deze dan op tijd uit.
- Steeds meer leerlingen zijn actief op sociale media, zoals Hyves, Facebook of Twitter. Wil je de leerlingen op de hoogte houden van jullie acties? Dan kun je ook overwegen om een eigen campagneaccount aan te maken en met de leerlingen te 'linken'. Zo blijft iedereen op de hoogte van jullie campagnenieuws.
- Zorg voor een vaste fairtrade rubriek in jullie schoolkrant of op de website. Daarin kun je aandacht besteden aan nieuwe producten, wat fairtrade is of mooie verhalen over fairtrade producenten uit ontwikkelingslanden.

- Maak met leerlingen een filmpje over fairtrade en jullie campagne. Leuk als opdracht voor bijvoorbeeld aardrijkskunde of maatschappijleer. Als het filmpje af is kan je het filmpje verspreiden onder leerlingen, leraren en ouders via de website, maar bijvoorbeeld ook via sociale media zoals Hyves, Facebook en Twitter.
- Betrek de verantwoordelijken voor communicatie bij de campagne op jullie school. Door de redactie van de schoolkrant of de website mee te laten denken voor leuke acties, zijn ze meteen enthousiast om erover te berichten via de communicatiekanalen van de school.
- Gebruiken jullie al fairtrade producten? Zorg dan in de lerarenkamer, de kantine of bij de drank- en snoepautomaten dat je dat laat weten. Maak met een briefje (in een korte tekst) kenbaar dat het product fairtrade is, en wat dit betekent.

Indicatoren voor het behalen van criterium 2:

- De school besteedt aandacht aan fairtrade in haar reguliere communicatie-uitingen naar leerlingen, ouders en personeel. Dit kan door bijvoorbeeld op de website of in schoolfolders te vermelden dat de school fairtrade producten gebruikt, door een artikel in de schoolkrant te plaatsen of door de eerlijke producten zichtbaar te maken in de kantine en in de automaten.
- Als de school de titel Fairtrade School heeft gekregen wordt dat aan de eigen achterban bekend gemaakt.

Criterion 3:

Actie voor fairtrade

Door acties te organiseren krijg je aandacht en kun je de aandacht ook vast blijven houden. Een actie kan variëren van het organiseren van een evenement tot aan publiciteitsstunt. Het doel is om zoveel mogelijk leerlingen en leraren (en eventueel ouders van leerlingen) te informeren over fairtrade en te laten zien hoe zij ook kunnen aansluiten bij jullie campagne.

Criterion 3:

De school zorgt het hele jaar door voor verschillende acties om fairtrade onder de aandacht te brengen van leerlingen, leraren en ouders.

In het onderwijs en in buitenschoolse activiteiten kan je als school op verschillende aandacht besteden aan fairtrade. Hoe de school dat doet, mag de school zelf bepalen. Het makkelijkste is om daarbij aan te sluiten bij activiteiten die de school sowieso al onderneemt.

Richt bijvoorbeeld tijdens het vak aardrijkskunde of maatschappijleer een les in over fairtrade. Er bestaan diverse lespakketten voor alle niveau's. Handig, want daardoor hoef je de les niet meer zelf samen te stellen. Variërend van het basisonderwijs tot en met het voortgezet onderwijs. Bij ieder lespakket beschrijven we zo goed mogelijk bij welk kerndoel van het onderwijs het pakket aansluit. Als school kan je natuurlijk zelf ook een eigen les ontwikkelen en uitvoeren. Bijvoorbeeld een kookles met fairtrade producten. Zo leer je leerlingen om voor zichzelf te zorgen en geef je ze tegelijkertijd iets mee over de oorsprong van producten. Op de website www.fairtradegemeenten.nl vind je op de pagina voor werkgroepen bij tips onder 'handig' een overzicht van lespakketten over fairtrade.

Veel scholen hebben buitenschoolse activiteiten waarbij je goed aan kan sluiten. Veel scholen hebben bijvoorbeeld een projectweek waarin zij aandacht besteden aan een maatschappelijk thema. Een thema kan bijvoorbeeld fairtrade zijn, of fairtrade producten en producenten uit een specifiek land. Geeft jouw school periodiek een schoolfeest? Zorg dat er op deze schoolfeesten dan vooral fairtrade producten verkrijgbaar zijn. Houden jullie met kerst een ontbijt of lunch op school? Zorg ook dan voor fairtrade producten. Keuze genoeg!

Tips bij dit criterium:

- Eén dag per jaar (bijvoorbeeld op World Fair Trade Day) verzorgt de school in alle klassen een les over fairtrade. Je kunt deze dag aankleden met een fairtrade maaltijd en bijvoorbeeld een quiz over eerlijke handel.
- In één week per jaar (bijvoorbeeld in de Fairtrade Week) werken alle leerlingen met hun docent aan een schoolopdracht. Bijvoorbeeld een werkstuk over fairtrade. Laat de leerlingen in groepjes een werkstuk maken over een specifiek fairtrade product. Ze kunnen onderzoeken waar het product vandaan komt, hoe het is gemaakt, hoe de arbeidsomstandigheden waren etc.
- Bezoek met de klas een Wereldwinkel. De vrijwilligers in de winkel hebben vaak mooie verhalen over de herkomst van producten en waarom fairtrade zo belangrijk is. Maak van tevoren wel even een afspraak.

- Laat leerlingen op school zelf ook fairtrade producten verkopen. Op de OBS Julianaschool in Schagen doen ze dit al meer dan vijftien jaar. Leerlingen kunnen de producten zelf inkopen bij bijvoorbeeld Centrum Mondiaal of Fair Trade Original.
- Organiseer een fairtrade kookles. In Nederland zijn diverse fairtrade kookboeken (zoals 'Wat van Fair komt' van Ramon Beuk) verkrijgbaar. Ook op de website van Fair Trade Original (www.fairtrade.nl) en van Stichting Max Havelaar (www.maxhavelaar.nl) staan vaak leuke recepten.
- Onderzoek wat de bekendheid van fairtrade is in jullie school. Zet een enquête uit. De resultaten kun je verwerken op de website of in de schoolkrant. Dan heb je gelijk weer een leuk communicatiemoment.
- Schrijf een wedstrijd uit onder alle leerlingen wie de mooiste fairtrade poster kan maken. De winnende poster krijgt natuurlijk een prominente plek in alle gangen van de school.

Uitdagingen

Als extra uitdaging kunnen scholen streven naar het bekend maken van fairtrade en de Fairtrade Gemeente campagne ook buiten de eigen school. Bijvoorbeeld bij andere scholen, instellingen, de gemeente etc.

Als school kan je ook meehelpen om de vraag en het aanbod van fairtrade buiten de school te stimuleren. Dat kan door de leerlingen mee te laten helpen met de lokale Fairtrade Gemeente campagne. De leerlingen kunnen bijvoorbeeld voor de werkgroep in kaart brengen welke winkels allemaal fairtrade producten verkopen.

Indicatoren voor het behalen van criterium 3:

- De school organiseert binnen het onderwijs en/of buitenschoolse activiteiten om aandacht te vragen voor fairtrade. Doel van deze acties is in principe alle leerlingen en docenten bereiken. Zo komen leerlingen en docenten meer te weten over eerlijke handel.
- Met acties probeert de school door het jaar heen alle leerlingen en docenten te bereiken.

Stappenplan voor Fairtrade School

Iedere school is verschillend. Daarom verschilt de weg die iedere school moet doorlopen om de titel Fairtrade School te behalen. Een school die al wel fairtrade producten gebruikt, moet andere stappen doorlopen dan een school die dat niet doet. Om je toch een beetje op weg te helpen, hierbij een algemeen stappenplan.

To do:

1

Aanmelden

Allereerst meld je je bij de Fairtrade Gemeente werkgroep in jouw gemeente. Kijk op www.fairtradegemeenten.nl of er een Fairtrade Gemeente werkgroep in jouw gemeente actief is en neem contact op. Of mail naar info@fairtradegemeenten.nl. Zo weet de lokale Fairtrade Gemeente werkgroep welke scholen de ambitie hebben om de titel Fairtrade School in de wacht te slepen.

2

Voorbereiden

Lees de handleiding voor Fairtrade Scholen goed door en bekijk het aanvraagformulier voor de titel Fairtrade School. Handig om te weten wat je moet om de titel te behalen en wanneer je de titel kan aanvragen.

3

Inventariseren

Onderzoek hoe ver jouw school als is met de criteria. Welke criteria hebben jullie al behaald, welke nog niet, en met welke criteria zijn jullie al ver op weg.

4

Plan

Nu je weet welke criteria je nog moet behalen, kan je een plan opstellen. Daarin kan je opschrijven wat jullie nog moeten doen om de titel te behalen. In het plan kan je ook al jullie ideeën verwerken voor leuke acties en communicatiemomenten. Dit wordt een handig document om te delen met anderen in jullie school die wil weten hoe jullie campagne eruit komt te zien.

5

Verzamel

Houd de (lokale) website van de campagne altijd goed in de gaten. Daarin staan diverse tips voor jullie campagne. Op de website www.fairtradegemeenten.nl kun je lespakketten, filmpjes en ander leuke items verzamelen voor jullie campagne. Via je lokale Fairtrade Gemeente werkgroep kun je ook promotiematerialen bestellen of, als er geen actieve werkgroep in jouw gemeente is, deze via de pagina voor werkgroepen op onze website bestellen.

6

Uitvoeren

Voer jullie plan uit. Loop je vast of wil je inspiratie? Schroom dan niet om contact op te nemen met de Fairtrade Gemeente werkgroep in jouw omgeving. Kijk voor meer informatie op www.fairtradegemeenten.nl om te kijken of er een Fairtrade Gemeente in jouw omgeving actief is. Of mail naar info@fairtradegemeenten.nl.

7

TITEL AANVRAGEN!!

Voldoen jullie aan alle criteria? Vraag dan de titel aan bij de Fairtrade Gemeente werkgroep in jullie gemeente of, als er geen werkgroep actief is, bij de commissie titeltoekenning via commissie@fairtradegemeenten.nl.

Aanvraag van de titel

Voldoe je aan alle criteria?
Vraag dan de titel Fairtrade School aan!

Het aanvraagformulier voor de titel Fairtrade School vind je terug op de pagina voor werkgroepen op onze website onder het kopje 'Handig'. Stuur het ingevulde formulier naar de Fairtrade Gemeente werkgroep in jouw gemeente. Kijk voor meer informatie op www.fairtradegemeenten.nl om te kijken of er een Fairtrade Gemeente werkgroep in jouw omgeving actief is.

Als je van je lokale Fairtrade Gemeente werkgroep hoort dat jouw school de titel Fairtrade School mag dragen, dan kan je een titelfeestje organiseren. Je ontvangt een metalen titelbord en een juryrapport. Gebruik deze materialen op jullie eigen feestje. Nodig bijvoorbeeld de burgemeester uit om het titelbord officieel te overhandigen aan de schooldirecteur. Of organiseer een markt op het schoolplein om alle leerlingen, leraren en/of ouders te laten zien wat jullie school allemaal doet en heeft gedaan om die titel Fairtrade School te behalen.

Na de titeluitreiking ...

Ook nadat de school de titel heeft behaald is het zaak actief te blijven, want de titeluitreiking is geen eindstation. Je kunt altijd meer mensen, leerlingen, ouders of leraren, overtuigen om eerlijk te consumeren. Zorg ervoor dat je hun aandacht vasthoudt en zoek nieuwe uitdagingen voor de toekomst. In het beoordelingsrapport geeft de campagne je hiervoor diverse tips. Iedere drie jaar moet je de titel herbevestigen via de lokale werkgroep of via de commissie titeltoekenning. Zo laat je zien dat jullie school de titel nog steeds waard is. Je stuurt een ingevuld aanvraagformulier voor behoud van de titel naar de werkgroep of naar de commissie titeltoekenning via commissie@fairtradegemeenten.nl. Zodra de titel weer is toegekend is dat natuurlijk ook een mooie gelegenheid voor een feestje en media-aandacht.

Bijlage 1: voor inkopers!

Onderwijsinstellingen hebben een voorbeeldfunctie. Daarnaast zijn sommigen ook groot-inkopers en deze hebben daarom veel invloed op de markt. Zij kunnen bij hun inkopen en aanbestedingen eisen stellen op het gebied van prijs, milieu, maar ook de sociale omstandigheden waaronder producten zijn gemaakt en verhandeld. Op die manier stimuleren zij hun leveranciers werk te maken van duurzaamheid. Fairtrade is een vorm van duurzaamheid. De overheid heeft speciale regels opgesteld waar organisaties op moeten letten bij duurzaam inkopen. Deze regels gelden alleen voor inkopen voor boven specifieke drempelbedragen. Kijk op de website http://www.europeseaanbestedingen.eu/europeseaanbestedingen/europese_aanbesteding/drempelbedragen wat de actuele drempelbedragen voor aanbestedingen zijn. Op deze webste lees je ook wat de regels zijn voor inkopen onder de drempelbedragen.

De onderwijsinstellingen die officieel hun aankopen moeten aanbesteden, kunnen in deze bijlage lezen hoe zij binnen die regels kunnen kiezen voor fairtrade producten. Op de website van PIANOo, het expertisecentrum voor aanbesteden, vind je allerlei tips en informatie over duurzaam inkopen. Bijvoorbeeld een handige standaardtekst voor Sociale Voorwaarden: <http://www.pianoo.nl/document/4583/standaardtekst-sociale-voorwaarden-overige-situaties-word-versie>. Op de volgende pagina vind je een factsheet over alle in het beleid opgenomen normen: http://www.pianoo.nl/sites/default/files/documents/gerelateerd/factsheet_normen_2013.pdf

Europese regels

Net als overheden, moeten onderwijsinstellingen zich bij het inkopen van producten houden aan bepaalde regels. Ze moeten bijvoorbeeld de principes van mededinging, gelijkheid van inschrijvers en het verbod op discriminatie respecteren. Sociaal duurzaam inkopen is mogelijk binnen de Europese wetgeving. Objectiviteit, transparantie en gelijkwaardigheid zijn hierbij sleutelwoorden. Het verdisconteren van principes van eerlijke handel op een objectieve en gelijkwaardige manier in het inkoopproces vraagt extra aandacht, maar is goed mogelijk. Deze sociale duurzaamheidseisen kan aan de aanbestedingsspecificaties als bijzondere uitvoeringsvoorwaarden (zoals bedoeld in artikel 26 Bao) worden toegevoegd.

Afspraken over duurzaam inkopen

De Nederlandse overheid heeft als ambitie om in 2015 bij 100 procent van haar inkopen duurzaamheid mee te nemen. Duurzame inkoop richt zich niet alleen op het milieu, zoals vaak wordt verondersteld. Het gaat om het vinden van een balans tussen sociaal-economische ontwikkeling, het milieu en maatschappelijk welzijn. Duurzame ontwikkeling omvat naast milieuaspecten dus ook allerlei onderwerpen op het gebied van de mensenrechten, zoals het tegengaan van kinderarbeid en het stimuleren van minimaal aanvaardbare arbeidsomstandigheden.

Fairtrade in duurzaam inkoopbeleid

Maatschappelijk verantwoord ondernemen staat vol in de schijnwerpers. Vele organisaties proberen duurzame ontwikkeling zo goed mogelijk te integreren. Het inkopen van eerlijke koffie is daar een uitstekend voorbeeld van. Dan draagt elk kopje koffie dat gedronken wordt bij aan duurzame ontwikkeling. Maar is het juridisch wel toelaatbaar dat je de eisen voor eerlijke handel in het inkoopbeleid verwerkt? Het antwoord is: ja. Een inkopende organisatie mag in een aanbesteding vragen naar eerlijke producten. Daarbij kunnen onderwijsorganisaties net als gemeenten in het bestek dan bepaalde uitgangspunten opnemen als bijzondere uitvoeringsvoorwaarden. De uitgangspunten voor eerlijke producten kunnen als volgt worden opgenomen in de aanbestedingsdocumentatie:

- Een kostendekkende minimumprijs: De leverancier garandeert een vaste minimumprijs, om zeker te stellen dat de kosten van sociaal- en milieuvriendelijke productie worden gedekt.
- Toeslag op de wereldmarktprijs: Als de wereldmarktprijs boven de garantieprijs komt, wordt de wereldmarktprijs betaald.

- Voorfinanciering: boeren kunnen indien gewenst een percentage van de verkoopprijs van hun product al ontvangen voor verscheping, zodat zij noodzakelijke investeringen kunnen doen.
- Langdurige handelsrelaties: De samenwerking is van lange duur.

Aan inschrijvers zou in dit kader, om te bewijzen dat zij aan bovengenoemde uitgangspunten voldoet, gevraagd kunnen worden naar bijvoorbeeld het fairtrade keurmerk. Daarbij is het van belang dat een leverancier die niet beschikt over het gevraagde keurmerk, in de gelegenheid moet worden gesteld aan te tonen (bijvoorbeeld door middel van een accountantsverklaring) dat hij toch voldoet aan de uitgangspunten. Dat niet naar een specifiek certificaat wordt gevraagd, moet ook duidelijk in het bestek worden vermeld. Niet het keurmerk is dus doorslaggevend, maar de uitgangspunten van duurzaamheid die de gemeente hanteert.

Zowel in 2007 (Provincie Groningen) als in 2010 (gemeenten Alkmaar en Den Helder) vond een kort geding plaats over het opnemen van de eisen voor eerlijke handel in het aanbestedingsdocument. In beide zaken oordeelden de rechters dat de vraag naar eerlijke verhandelde koffie gerechtvaardigd was. Ook het Europees Hof van Justitie geeft in een uitspraak op 10 mei 2012 aan dat inkopers zowel bij de uitvoeringsvoorwaarden als bij de gunningscriteria mogen vragen naar de criteria van eerlijke handel. Hiermee verschaft het Hof nog meer duidelijkheid, dan er op basis van eerdere uitspraken al was. Een inkopende partij mag de eisen voor eerlijke handel dus opnemen, mits de toetsingscriteria (zie bovenstaand) helder geformuleerd zijn en het gelijkwaardigheidsprincipe in acht wordt genomen. Meer informatie over de uitspraak in het kort geding vindt u op de website van PIANOo, het expertisecentrum voor aanbesteden: <http://www.pianoo.nl/regelgeving/jurisprudentie/totaaloverzicht/rechtbank-alkmaar-nederland-tegen-gemeenten-den-helder-al>

In oktober 2009 verscheen een kabinetsbrief inzake de uitwerking van de sociale criteria voor haar duurzaam inkoopbeleid. In het voorgestelde beleid worden verschillende duurzaamheidsconcepten erkend waaronder eerlijke handelsnormen. Dat betekent dus dat overheden en onderwijsinstellingen die graag eerlijke handelsnormen willen opnemen, dat binnen afzienbare tijd conform overheidsbeleid kunnen doen. Bekijk de website van het ministerie van Infrastructuur en Milieu (www.rijksoverheid.nl/ministeries/ienm) voor de laatste informatie over dit onderwerp. Op de site vind je onder andere de kabinetsbrief over de sociale criteria <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2009/10/16/uitwerking-internationale-sociale-criteria-duurzaam-inkopen-kamerbrief.html>.

Heb je na het lezen van deze bijlage nog vragen, neem dan contact op met je lokale Fairtrade Gemeente werkgroep. Kijk voor meer informatie op www.fairtradegemeenten.nl om te kijken of er een Fairtrade Gemeente in jouw gemeente actief is of mail naar info@fairtradegemeenten.nl.

Bijlage 2: Wegwijzer voor het grote fairtrade bos

Er komen steeds meer producten op de markt met een label, een keurmerk of een verklaring dat het product duurzaam zou zijn. Maar, hoe herken je als consument in dit grote woud nu de fairtrade producten? In onderstaande tabellen staan welke merken, keurmerken en winkels in de campagne meetellen.

criterium 1 t/m 3:

In criterium 1 tot en met 3 worden alléén fairtrade initiatieven ondersteund. Hieronder vallen alleen die merken, keurmerken en winkels die handelen volgens de internationaal afgesproken fairtrade criteria:

Initiatief:	Herkenbaar door:	Producten:	Meer informatie:
Keurmerk: Stichting Max Havelaar	Het keurmerklogo	Koffie, thee, chocolade, fruit, katoen, rijst, wijn, suiker, bloemen etc.	www.maxhavelaar.nl (zie ook de productzoekmachine) www.fairtrade.net
Erkenning: World Fair Trade Organisation (WFTO)	WFTO erkent haar eigen leden als zijnde fairtrade. De producten dragen geen label, maar de leveranciers mogen het logo van WFTO in hun communicatie gebruiken.	Divers (cadeaus, sieraden, vazen, speelgoed, etc)	www.wfto.com (klik rechtsbovenin op de pagina op 'find a supplier')
Winkel en erkenning: Landelijke Vereniging van Wereldwinkels (LVWW)	Het logo op de gevel De LVWW erkent en controleert importeurs en niet de producten zelf. De producten zijn zelf dus niet gelabeld als fairtrade. Een overzicht van de erkende leveranciers vindt je op de website van de wereldwinkels.	Cadeaus, sieraden, vazen, speelgoed, etc.	www.wereldwinkels.nl (onder het kopje links staan alle erkende importeurs). Een aantal importeurs werken samen in Centrum Mondiaal: www.centrummondiaal.nl
Winkel: WAAR	Het logo op de gevel	Divers (eten, drinken en handnijverheid)	www.ditiswaar.nl
Merk: Fair Trade Original	Het logo op het product. De producten zijn te koop in o.a. supermarkten en Wereldwinkels.	Breed assortiment Food (koffie, een culinair assortiment en ontbijtproducten) en Gifts & Living	www.fairtrade.nl www.fairforward.nl

Fairtrade+

Een product is alleen Fairtrade+ wanneer een product niet alleen maar voldoet aan bovenstaande kenmerken, maar daarnaast ook voldoet aan aanvullende normen voor bijvoorbeeld arbeids-omstandigheden of milieu. Hieronder vallen bijvoorbeeld koffie zowel fairtrade als biologisch gecertificeerd is, speelgoed uit de Wereldwinkel dat daarnaast gemaakt is van FSC-hout, of een kledingstuk gemaakt van fairtrade gecertificeerd katoen en daarnaast erkend is door bijvoorbeeld Fair Wear Foundation.

In een aantal branches bestaan er geen fairtrade producten. Die branches hebben eigen productketens waar ook specifieke problemen in voorkomen. Denk bijvoorbeeld aan het uitsterven van verschillende vissoorten of grootschalig kappen van bossen. Deze problemen hebben effect op mensen wereldwijd. Vooral mensen in ontwikkelingslanden worden hard getroffen door deze problemen. Er zijn een aantal initiatieven die zich richten op de oplossing van deze wereldproblemen. In onderstaande tabel staan die labels opgenomen die problemen in internationale handel tegengaan in die ketens waar geen fairtrade alternatief kan zijn.

Initiatief:	Herkenbaar door:	Producten:	Meer informatie:
Keurmerk: MSC voor vis (Marine Stewardship Council)	Het keurmerklogo	vis	www.msc.org
Keurmerk: FSC (Forest Stewardship Council)	Het keurmerklogo	Hout en papier	www.fscnl.org
Erkenning: Fair Wear	De producten zijn niet herkenbaar aan een label. De organisatie heeft wel een overzicht van deelnemers op de website staan.	Kleding, inclusief bedrijfskleding en sportkleding	www.fairwear.nl
Erkenning: Made By	Het label op het product	Kleding, inclusief bedrijfskleding en sportkleding	www.made-by.nl

Naast alle bovengenoemde initiatieven, zijn er natuurlijk nog veel meer manieren waarop jouw school op een verantwoorde manier kan opereren. Denk bijvoorbeeld aan het afnemen van groene stroom, het inkopen van biologische producten, of het beleggen in microkredieten. Wij noemen dit MVO breed. Ook al tellen deze initiatieven niet mee in de campagne, het is altijd goed om jouw school ernaar te laten streven om zoveel mogelijk duurzaam te opereren.

LET OP: deze initiatieven zijn niet fairtrade en behoren daarom niet tot de kern van de campagne. Maar, probeer ervoor te zorgen dat jouw school toch zoveel mogelijk van deze producten gebruiken. Ze zijn namelijk in hun branche het duurzaamste alternatief.

Bijlage 3: Breng fairtrade dichtbij

MVO BREED

Je kunt op verschillende manieren werken aan een betere wereld. Denk bijvoorbeeld aan het afnemen van groene stroom, het gebruik van biologische producten of het beleggen in microkredieten. Als bedrijven op deze manier een steentje bijdragen, dan noemen we dat Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO).

WERKEN AAN DIVERSE WERELDPROBLEMEN

Werk mee aan de oplossing van wereldwijde problemen. Steun initiatieven die problemen aanpakken in ketens van internationale handel waar geen fairtrade alternatief is of kan zijn. Denk bijvoorbeeld aan het keurmerk FSC voor hout dat grootschalige ontbossing probeert tegen te gaan of het keurmerk MSC voor vis dat het uitsterven van vissoorten probeert te voorkomen.

CRITERIUM 1T/M5 MEER DOEN: FAIRTRADE+

Wil je meer doen? Kies dan voor producten die niet alleen fairtrade zijn, maar ook op een andere manier bijdragen aan de oplossing van wereldproblemen. Wij noemen dit Fairtrade+. Dit zijn bijvoorbeeld producten die niet alleen het internationale fairtrade keurmerk dragen, maar tegelijk ook biologisch gecertificeerd zijn. Of, kledingstukken gemaakt van fairtrade gecertificeerd katoen en daarnaast bijvoorbeeld erkend door FairWearFoundation.

BRENG FAIRTRADE DICHTBIJ

CRITERIUM 1T/M3

KIES VOOR FAIRTRADE

Kies voor fairtrade producten. Deze zijn onder eerlijke en duurzame voorwaarden verhandeld. Zo worden bij fairtrade het recht op vakbonden en het verbod op gedwongen- of kinderarbeid nageleefd. De boeren en producenten ontvangen een eerlijke beloning voor hun werk en produceren volgens strenge milieucriteria. Ook zorgt fairtrade voor langdurige handelsrelaties, zodat de boeren en producenten kunnen investeren in zichzelf, hun familie, en in de gemeenschap waarin zij leven.

FAIRTRADE GEMEENTE

Ga een stapje verder en breng fairtrade dichtbij!
www.fairtradegemeenten.nl

Bijlage 4: Schoolvoorbeelden

OBS Julianaschool eerste Fairtrade School

Op de OBS Julianaschool in Schagen runnen de leerlingen van groep acht al vijftien jaar lang een eigen Wereldwinkel. Ook besteedt de school in het hele lesprogramma aandacht aan fairtrade. Daarom werd deze basisschool in december 2009 de eerste Fairtrade School van Nederland. Volg dit voorbeeld en word ook een Fairtrade School.

Geuzencollege Vlaardingen stimuleert lokale groothandel

Het Geuzencollege uit Vlaardingen, een VMBO-school, ontving in 2010 de titel Fairtrade School. De hele school organiseerde diverse leuke acties rondom fairtrade, zoals het uitdelen van fairtrade chocoladeletters, het organiseren van een Fairtrade Ontbijt, en het verkopen van fairtrade wijn. De school zorgde er zelfs voor dat de lokale groothandel meer fairtrade producten ging verkopen!

Scholieren CSG Dingstede maken Meppel Fairtrade Gemeente

In maart 2010 kreeg Meppel de titel Fairtrade Gemeente uitgereikt. Meppel had deze titel niet kunnen behalen zonder de inzet van de leerlingen uit de tweede klas van Christelijke Scholengemeenschap Dingstede. De leerlingen bezochten bijvoorbeeld alle winkeliers in Meppel om in kaart te brengen hoeveel fairtrade producten zij verkochten.

Basisschool Johannes Calvijn uit Groningen verwerkt fairtrade in de klas

Bij deze school werken kinderen uit de bovenbouw met producten uit de wereldwinkel in de klas. Ieder product verteld een eigen verhaal over een kind net als zij uit een ander werelddeel. Andere groepen van de school gaan een fictieve reis maken naar verre landen waar ze op een speelse wijze leren over de levensomstandigheden van leeftijdsgenoten. Voor de ouders organiseert de school een Fair Koffiemoment waarbij ouders onder het genot van een eerlijk kopje koffie bekijken wat hun kinderen hebben gedaan.

Colofon

Tekst

Lara Peters, Mélinna Choo en Karin van Breda

Vormgeving

Trendsactive

De Fairtrade Scholen campagne is een initiatief van ICCO, de Landelijke Vereniging van Wereldwinkels en Stichting Max Havelaar.

Mede mogelijk gemaakt door:

Ministerie van Buitenlandse Zaken

